

Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji.

[De relatione S. Thomae Aquinatis ad alios
doctores scholasticos].

Dr. Iva Karlo Balić.

(Nastavak)

Summarium: Introductio in opus Jac. Maritain »Doctor Angelicus« in linguam croaticam translatum, a P. Hyacintho Bošković, O. P. scripta et publicata, occasionem praebuit auctori disserendi de quaestione, caeteroquin inter eruditos antiquitus sat disputata: qualis tribuenda sit auctoritas doctrinae S. Thomae Aquinatis qua doctoris ecclesiastici. Sic dictus »panthomismus« ipsi omnino videtur respuendus. Quod auctor dissertationis demonstrare nititur fuse explicando: 1° concordiam inter fautores neoscholasticismi hucusque in Croatia et aequalem respectum erga doctores S. Thomam et J. Duns Scotum, 2° studium et labores eorum qui »integrale thomismum« ubique florere desiderant, 3° facta historica discordiam et pugnas olim inter scholam franciscanam et dominicanam illustrantia. — Absolvitur dissertatio seorsim elaborata disceptatione de utraque schola hodie spectata relate ad directivas S. Sedis ultimis temporibus in hac re datas.

N. R.

5. Pape svečano odobravaju ne samo nauku sv. Tome nego i nauku sv. Bonaventure. — Borba između spiritualaca i zajednice unutar franjevačkog reda, koja je započela svršetkom 13. vijeka, svršila je propašću spiritualaca. U 14., a posebno u 15. vijeku, franjevački red se dijeli na razne ogranke i nije kod Petrove Stolice imao više onog ugleda, kojega je imao za generalstva sv. Bonaventure. I tako je veliki Serafinski Naučitelj morao čekati sve do god. 1482., da ga Siksto IV. ubroji među ugodnike. U buli »Superna caelestis patria« Siksto IV. tvrdi, da je Bonaventura mogao pravom kazati zajedno sa Mudracem: Tražio sam mudrost i dana mi je. Onaj koji je put, istina i život, rasvijetlio je ovog sina Asiškog Siromaha i tako je ukratko vrijeme stekao nevjerojatno znanje. No božanska djelatnost nije se ograničila na samo rasvijetljenje, jer — veli Papa — Bonaventura je na takav način pisao, da se čini da je Duh Sveti govorio preko njegovih usta: »Ea namque de divinis rebus scripsit, ut in eo Spiritus sanctus locutus videatur«. Stoga je i napisao mnogobrojna preizvršna djela, koja će biti korisna za sva vremena« »omni tempore posteris profutura«. ¹²³

Da nauka sv. Bonaventure ima onaj auktoritet, koji Crkva daje svojim poglavitim Naučiteljima, to se posebno razabire iz bule »Triumphantis Hierusalem«, kojom ga 14. ožujka 1587. Siksto V. imenuje crkvenim naučiteljem. ¹²⁴ Papa ističe, da su ga tri razloga

¹²³ S. Bonaventurae, Opera Omnia, I, XL.

¹²⁴ Ibid. XLV—LII. Bula je razdjeljena na 20 paragrafa. Na nju se pozivlju i Leon XIII. i Pio XI., kako ćemo poslije vidjeti.

navela na ovaj korak: Odanost prema franjevačkom redu, pravednost prema Bonaventuri i želja da koristi svetoj Crkvi. Papa misli da Bonaventura zaslužuje jednaku čast kao i Toma. Pa kako je dominikanac Pio V. preglasio Tomu crkvenim naučiteljem, tako je Siksto V. već od prvih dana svoga vladanja, kao od Boga nadahnut »Deo, ut pie credimus, inspiratus«, stalno odlučio, da dade istu čast i Bonaventuri. S obzirom na kreposti i svetost i nauku, Bonaventura dostojno može da stoji uz bok velikog Andeoskog Naučitelja: »tam multa inter eos virtutis, sanctitatis, doctrinae, meritōrum coniunctio et similitudo intercedat«. ¹²⁶ No ne samo pravednost nego i korist, dobrobit Crkve — veli Papa — traži da se Bonaventura ubroji među prvake Naučitelje. On zajedno s Tomom reprezentira skolastiku. I on je branitelj istine, štit kat. Crkve u borbi proti raznim zabludama:

»Ea enim divi ingenii sui monumenta posteris reliquit, quibus perdifficiles et multis obscuritatibus involutae quaestiones magna optimorum argumentorum copia, via et ordine enucleate ac dilucide explicantur, fidei catholicae veritas illustratur, perniciosi errores et profanae haereses profligantur et piaae fidelium mentes ad Dei amorem et caelestis patriae desiderium admirabiliter inflamantur. Fuit enim in S. Bonaventura id praecipuum et salutare, ut non solum argumentandi subtilitate, definiendi solertia praestaret, sed divina quadam animos permovendi vi excelleret. Sic enim scribendo, cum summa eruditione parem pietatis ardorem coniungit, ut lectorem docendo moveat et in intimos animi recessus illabatur ac denique seraphicis quibusdam aculeis cor compugnat et mira devotionis dulcedine perfundat, quam sane gratiam in eius ore et calamo diffusam admirans praedecessor noster Sixtus IV, Pontifex illud dicere non dubitavit, Spiritum Sanctum in eo locutum videri.¹²⁷

Siksto V. pozivlje se ne samo na svoje prešasnike, nego i na koncile, posebno na lionski, gdje je Serafinski Naučitelj vjeru branio, lažna mišljenja sjajno pobio, i jedinstvo istočne i zapadne crkve proizveo: »in rebus Concilii arduis operam egregiam praestit, catholicam fidem constantissime defendit, pravas opiniones acerrime refutavit...«. ¹²⁸

¹²⁶ Bula Triphantis Hierusalem § 12, Opera, I, L.

¹²⁶ Triphantis Hierusalem, § 13, ibid. I, L: »Hi enim sunt duae olivae et duo candelabra (Apoc. 11. 4) in domo Dei lucentia, qui et caritatis pinguedine et scientiae luce totam Ecclesiam collustrant; hi singularem Dei providentia eodem tempore tanquam duae stellae exorientes ex duabus clarissimis regularium Ordinum familiis prodierunt, quae sanctae Ecclesiae ad catholicam religionem propugnandam maxime utiles, et ad omnes labores et pericula pro orthodoxa fide subeunda paratae semper existunt...«

¹²⁷ Bula Triphantis Hierusalem § 3, ibid. XLVII.

¹²⁸ Triumph. Hierus. § 7, ibid. XLVIII.

Zadnje svjedočanstvo na koje se Papa pozivlje jesu auktoriteti slavnih ljudi, koji su hvalili, uzvisivali nauku Bonaventurinu i smatrali, da je dostojna jednog crkvenog Naučitelja: »tantam laudem in interpretandi munere et in universae theologiae scientia est consecutus ut viri doctissimi eius doctrinam et eruditionem admirarentur« Papa te auktoritete ne nabraja, a tko bi htio da to pokuša, morao bi opsežan svezak napisati.¹²⁹ Bellarmin je kazao, da je Bonaventura »Vir sanctissimus et doctissimus«.¹³⁰ Vjekoslav Grenadški ubraja ga među najveće poznavaoce filozofije, Klaudije de la Claudière kazao je kako je Bonaventura ne samo velik filozof nego i teolog,¹³¹ poznate su riječi Gersonove: »Nescio si unquam talem Doctorem sicut Bonaventuram habuerit studium parisiense«. Stoga ovaj pobožni kancelar govoraše, da mu je draži Bonaventura nego jedan drugi Naučitelj: »Queratur a me quis inter caeteros Doctores plus videatur idoneus, respondeo sine praeiudicio, quod sanctus Bonaventura«.¹³² On je preporučivao učenicima, da prije nego počnu učiti teologiju, nauče napamet: Breviloquium i Itinerarium.

I radi svih navedenih razloga, Siksto V. određuje: »Ipsam S. Bonaventuram, iure sanctorum Doctorum consortio ab eodem Sixto IV. adscriptum et annumeratum auctoritate apostolica tenore praesentium inter praecipuos et primarios qui

¹²⁹ Isp. De Martigné P.: La Scolastique et les traditions franciscaines, Paris 1888, 140—149; S. Bonaventurae, Opera theologica selecta, Ad Claras Aquas 1934, I, XXII—XXV.

¹³⁰ Bellarminus R.: De scriptoribus ecclesiasticis, Romae 1613, 212.

¹³¹ De Martigné, cit. dj. 144. — Isp. De la Colombière S. J.: Panegyrique de S. Bonaventure, u Sermons, Lyon 1757, III, 175: »... Voilà pourquoi le grand évêque de Genève dit un jour que, quelque estime, quelque vénération qu'il eût pour le Docteur Angélique, il préférerait toujours l'école de S. Bonaventure à l'école de s. Thomas... J'aimerais mieux, disait ce saint prélat, être séraphin qu'être ange, savoir moins et aimer un peu plus«. Dominikanac Ivan de Ragusio zove Bonaventuru: »doctorum utique devotissimus et sanctae vitae profundaeque scientiae et doctrinae...« (Canisius H.: Thesaurus monumentorum ecclesiasticorum et historicorum, Amsterdami 1725, 501, 504). Isp. Opera theologica selecta, cit. izd., XXII. Benediktinac Tritermije: De scriptoribus ecclesiasticis, Parisiis 1512, fol. 101 v veli: »vir in divinis scripturis eruditissimus et in saeculari philosophia nobiliter doctus, ingenio subtilis et clarus eloquio... cuius ingenium, dotem naturae et vitae puritatem praeceptor eius Alexander contemplans, dicere solebat: In fratre Bonaventura Adam peccasse non videtur«.

¹³² Isp. De Martigné, cit. dj. 145, 149.

theologicae facultatis magisterio excelluerunt, habendum ac venerandum esse«. ¹³³

Posljedica svega toga jest, da se nauka Bonaventurina, jednako kao i nauka najvećih, poglavitih crkvenih naučitelja mora upotrebljavati i u javnom naučavanju. Pustimo da nam ovu naredbu sam Siksto V. kaže:

sperantes in Domino, huius Seraphici Doctoris lucubrationes ad doctrinam et devotionem, quam in clero populoque christiano magnopere lucere et ardere cupimus, maximo adiumento fore, illius libros, commentarios, opuscula, opera denique omnia¹⁴⁴..., ut aliorum Ecclesiae Doctorum, qui eximii sunt, non modo privatim, sed publice, in gymnasiis, academiis, scholis, collegiis, lectionibus, disputationibus, interpretationibus, concionibus, sermonibus omnibusque aliis ecclesiasticis studiis christianisque exercitationibus citari, proferri, atque cum res postulaverit, adhiberi volumus et decernimus.

Ova želja i naredba Kristova namjesnika je jasna, a mi ćemo kasnije vidjeti, da je nikada nijedan papa nije ukinuo.

Siksto je tako govorio o nauci Serafinskog Naučitelja, da je bilo teologa, koji su tvrdili, da je ta nauka na svečaniji način preporučena u buli Siksta V., nego li nauka sv. Tome u buli Pia V.¹³⁵ Drugi su opet tvrdili, da ima Bonaventura barem toliki ugled u Crkvi koliki ima Toma. Tomisti su napokon kušali da dokažu, kako je zaista na svečan način odobrena i nauka sv. Bonaventure, ali da nije onako kao Tomina.¹³⁶ Oni su se pozivali i na slijedeće riječi Pija V. u buli: »Mirabilis Deus:

Angelici Doctoris... in coelum assumptio, multis ante annis. orbi terrarum, et divinis, et propriis est comprobata testimoniis. Nam et miraculorum signis, quibus servi sui Thomae perpetua verae pietatis opera, nobilitare voluit inexhausta Dei benignitas, et certissima Christinae regula doctrinae, qua S. Doctor Apostolicam Ecclesiam infinitis confutatis haeresibus, illustravit, adductus felicitatis recordationis Ioannes XXII praedecessor

¹³³ Bula Triumph. Hierus. § 14, Opera I, LI.

¹³⁴ Ibid. Siksto nareduje »opera omnia« izdanja vatikanskog, koje je izdano na njegovu zapovijed. Danas imamo novo kritično izdanje.

¹³⁵ Isp. Alva, Nodi, Nodus X, 556—559.

¹³⁶ Ioannes a S. Thoma O. P.: De Approbatione doctrinae S. Thomae, art. IV ad 2 (Ioannis A. S. Thomae, Cursus theologici tomus primus, Parissis 1931): »Quod vero dicitur de approbatione doctrinae S. Bonaventurae: dicimus esse quidem magnam et omni veneratione suspiciendam, sed non ita specialem sicut approbatio doctrinae S. Thomae.«

noster, illo in sanctorum numero relato, eius diem festum Nonis Martii, quo die nunc etiam colitur, anniversario honore celebrari iussit.¹³⁷

Tomisti su iz ovoga izvadali, kako je nauka sv. Tome pobila »stare i nove hereze«, a zatim, kako se spisi sv. Tome temelje na »certissima regula doctrinae christinae«. Skotisti su odgovarali da su se i drugi kršćanski pisci, dok su sastavljali svoja djela, temeljili na sv. Pismu i sv. Ocima, na vrelima, koja su »certissima christinae doctrinae regula«.¹³⁸ Ipak je jasno da treba riječi Pija V. shvatiti u smislu bule Ivana XXII.: »Redemptionem misit«. Pio je htio samo to reći, da je Ivan XXII. s dva razloga proglasio Andeoskog Naučitelja svecem: ponajprije, jer je Bog proslavio Tomu čudesima, drugo, jer je Toma svojom izvrsnom naukom Crkvu rasvijetlio i bezbrojne hereze pobio. Zašto je Pijo V. upotrebio izraz »certissima christinae regula doctrinae«? Piccinardo veli radi

¹³⁷ Vatikanski arhiv, AA. Arm. I—XVIII, 445—4454. — Dužnost mi je zahvaliti se presvijetlom gospodinu Mgru Angelu Merkatiju, prefektu vatikanskih arhiva, što mi je pomogao pojedine bule naći.

¹³⁸ Alva, Nodi, 551. — Alva ispoređuje bulu Pija V. sa bulom Siksta V. i naznačuje 9 razlika. On veli: »in bulla S. Thomae, praeter illas paucas excellentia supra positas, nec de eius persona, nec doctrina aliquid speciale dicatur, nisi illud miraculum... Bene scripsiti de me Thoma... Bulla autem S. Bonaventurae, quae divisa est in 20 partes latissimas, est plena elogiis atque laudibus singularibus, non tantum vitae et virtutum, sed praecipuae eius Magisterii, sapientiae, doctrinae etc. (Nodi, Nodus X, 558). Alva nadalje ističe, da čitamo u molitvi sv. Bonaventure: »Doctorem mirabilem«. Posebno naglasuje, kako sv. Toma nije proglašen doktorom na onaj način kao Bonaventura: »S. Thomas non est receptus ut Doctor ecclesiae ex consequentia et illatione: Pius enim V. solum eddit Bullam, ut festum s. Thomae celebraretur in Regno Neapolitano solemniter sub duplici officio maioris et illic esset dies festivus; in aliis autem orbis terrae partibus celebraretur eius solemnitas sicut aliorum quatuor Ecclesiae Doctorum... At S. Bonaventura expresse, formaliter et nominatim in individuo fuit adscriptus inter quatuor praecipuos Doctores Ecclesiae a Sixto V.« (Alva, Nodi, 556). Piccinardo, I, 218—224 žestoko se obara na Alvu. Bez sumnje Pio V. ubrojio je sv. Tomu među crkvene naučitelje. Ali je također činjenica, da ta bula nosi naslov (vatikanski arhiv, AA. Arm. I—XVII, 4450): »Bulla S. D. N. Pii divina providentia Ppae V. super celebratione festivitatis Angelici Doctoris sancti Thomae de Aquino«. Berthier, 97 taj naslov ne donosi, nego jednostavno veli: »inter magnos Ecclesiae Doctores computavit«. Alva je i ovdje pretjeravao i nedosljedne zaključke izvađao, ali je dobro istakao da je velika razlika u načinu kojim Siksto V., nakon što je označio što sačinjava jednog crkvenog naučitelja, određuje »inter praecipuos et primarios... habendum ac venerandum esse decernimus ac declaramus«, i riječi Pija V. »super celebratione festivitatis«.

toga što je Ivan XXII. kazao, da su Tomina djela »Opera Dei ... non absque speciali Dei infusione perfecta«, a onda »super omnia ex methodo peculiari doctrinae s. Doctoris, dum (inquit Pontifex) omnem suam verbo vel scripto doctrinam, ad eiusdem Ecclesiae, Fidei normam, fidei devotione reduxit.¹³⁹ Nije isključeno, da su dominikanci tako prikazali Piju V. značenje bule Ivana XXII,¹⁴⁰ ali nažalost mi u Ivanovoj bui ne nalazimo izraza »opera Dei«, a onda metoda o kojoj govori Papa nije ništa drugo nego Tomina izjava na času smrti: »multa conscripsi in fide Christi Jhesu et sancte Romane ecclesiae, cuius correctioni cuncta subicio, cuncta expono«. Riječi Ivana XXII. doslovno glase: »Unde sapienter doctor idem atque humiliter, ut prefati sumus ...«, a ovo praefati se odnosi na predašnje rečenice, u kojima je govor o izjavi Tominoj na smrti.

Primo avulso, non deficit alter! Mi smo već vidjeli razne falsifikate u predgovoru knjige: Andeoski Naučitelji. Naš B. nije bio zadovoljan s riječima Pija V. onakovim kakove čitamo u bui »Mirabilis Deus«, pak je kazao: »pobio je Toma i svladao sve hereze (Pio V.); »ona je najsigurnije pravilo kršćanske istine« (Isti).¹⁴¹ Crkva je kazala o Bl. Djevici Mariji: »Cuncta s haereses sola interemisti«, a eto doznajemo da se Bogorodici pridružuje i sv. Toma!

Iz onoga što je dosad rečeno razabire se, da je prema nauci Petrovih nasljednika i Serafinski Bonaventura jedan od poglavitih

¹³⁹ Piccinardo, II, 120.

¹⁴⁰ U bui Pio veli: »sicuti pia testatur historia«, da je sam Isus odobrio Tominu nauku. U Bullarium Ord. Praed. V, 157 čitamo: »Factum referunt antiqui Scriptorum laudati in notis ad Constitutionem XL Ioannis dicti XXII«. Mi smo vidjeli tomiste, koji su te note stavljali ispod svoga falsifikata: »opera Dei«. Međutim, kada je Pio V. stavio tu legendu u svoju bulu, nije se čuditi da je stavi i Klement VIII. u svoje pismo. Piccinardo, I, 36 dokazuje, kako je Pio V. potvrdio i svjedočanstvo Inocenta VI. — S obzirom na N. Začće Marijino, Pio nije slušao naputke neke svoje braće. Bartolomej Spina nazivao je Siksta IV. radi njegovih konstitucija o N. Začću materijalnim heretikom, a te je sve konstitucije Pio V. potvrdio i naredio da ih nitko ne smije kritizirati. Kada je proveo reformu brevijara, dopustio je franjevcima da i dalje mole posebno oficije N. Začća, koje je odobrio Siksto IV. Dominikanac Turcus pokušao je dokazati, da su franjevci »falsarii« odredaba Pija V., koji da im nikada nije dao posebnog oficija. Odgovor je dao Alva, Nodi, 562—566. Pio V. izdao je i konstituciju »Super speculum Domini«, gdje je zabranio javne rasprave pred prostim svijetom o N. Začću. Isp. Dictionnaire de théologie catholique VII, 1170; Oldoinus Augustinus S. J.: Vitae et res gestae Pontificum Romanorum, Romae 1677, III, 993.

¹⁴¹ A. N. 19.

naučitelja kat. Crkve. No ni Siksto V. ni Pio V. nijesu nam kazali da je nauka bilo Tomina bilo Bonaventurina »de fide« ili da je moramo držati kao »theologicæ certam«: oni nijesu ni Tomin ni Bonaventurin sistem definitivno odobrili. Oni su ipak kazali, kada su Tomu i Bonaventuru proglasili crkvenim naučiteljima, da je njihov sistem u skladu sa objavljenom naukom, da će nam taj sistem pomoći da vjerske istine pravo shvatimo i od zabluda branimo.¹⁴² Odatle još ne slijedi, da ne može biti neki sistem, koji ako se u svemu i ne slaže ni s Tominim ni s Bonaventurinim sistemom, zato da ne bi mogao da nam protumači harmoniju između razuma i vjere, da nam pomogne da shvatimo i da branimo istine svete vjere. Pape su govorili uopće o nauci ovih dvaju prvaka skolastike«, koji su »excellenti ingenio, assiduo studio, magnis laboribus et vigiliis« skolastiku usavršivali i izgrađivali,¹⁴³ ali Crkva njihova sva pojedinačna mnijenja niti je odobrila niti je naložila, da ih držimo, a pogotovo nije nam dala pravo da proglasujemo nauku drugih katoličkih škola osuđenom.

6. Sveta Stolica prema Ivanu Duns Skotu. — Duns Skot je dao zadnju ruku franjevačkoj školi, koju su osnovali Haleški i Bonaventura. On je bio snažan kritični duh, ali i oduševljeni branitelj crkvenog papinog auktoriteta. »Non est aliter sentiendum quam sentit Ecclesia Romana!¹⁴⁴ Ova izjava Oštroumnog Naučitelja završna je točka cijelog njegova umovanja. I baš to je eto glavni uzrok zašto Crkva nije nikada osudila nijedne Duns Skotove nauke. Crkva je na razne načine i u raznim zgodama izrekla svoje mišljenje i o Duns Skotu. Ona je mnogo puta potvrdila i odobrila odredbe franjevačkog reda, u kojima se nalaže Duns Skotova nauka. Za procvat skotistične škole od nemale je važnosti dekret generalnog

¹⁴² Poza J. S. J. cit. dje., lib. IV, tract. 5 cap. 1, 1204 donosi tumač svojih suvremenika o odobrenju nauke pojedinih kat. naučitelja: »Quare hæc et similes approbationes D. Hieronymi, D. Thomæ et D. Bonaventuræ hæc solum præstant. Primo ut aliquam capiant auctoritatem et honorem ex Pontificum laude. Secundo, ut declarentur utilia scripta atque adeo alligantur fideles ad eorum disciplinam. Tertio, ut amoveatur ab ipsis suspicio de hæresi voluntaria. Quarto, ut horum allegatio faciat probationem, etiamsi autor nullam dictorum ostendat causam, dum tamen oppositum non probetur... Ioannes a S. Thoma, cit. dj. 237—239 nije bio zadovoljan ovim tumačenjem, pak je s Bernardom klicao: »Ecce in pace amaritudo mea amarissima!« On dokazuje kako Pape nijesu govorili »ut laudatores«. Pozivlje se na Tocca. Ne smije se kazati, da je Tomina nauka »materialiter autem et in re errantem«. Tko tako govori vrijeđa Crkvu. »Non est hoc Thomæ iniuria: est Ecclesiæ«.

¹⁴³ Bula Triphantis Hierusalem, cit. mj.

¹⁴⁴ Duns Scotus, IV sent. d. 26 (Vivès XIX, 167).

kapitula franj. reda iz god. 1500., potvrđen 24. rujna 1524. od Klementa VII.¹⁴⁵ ali je daleko značajniji dekret valisoletanskog kapitula iz god. 1593., potvrđen 26. lipnja 1603. od Klementa VIII.¹⁴⁶ Ovim dekretom prvi put u povijesti franjevački red nalaže naučavanje Duns Skota, a ne drugih naučitelja:

»Universis Studiorum huiusmodi lectoribus praecipimus, ut litteram Scoti solum, et non alios auctores, ex professo explicare conentur... Logicae et Philosophiae Lectores... eos auctoritates interpretandos suscipiant, quos ad doctrinam Scoti et commodiores et aptiores esse cognoverint. Lectores vero Theologi, quatuor annorum spatio cursum unum absolvere conentur; quo tempore quatuor Sententiarum libros, quoad fieri possit, interpretari curent.«

Temelj je postavljen, i na drugim kapitulima izdavali su se slični dekreti, koje je nemanje nego pet puta potvrdio Urban VIII. Na kapitolu u Toledu god. 1633. izdan je dekret, koji glasi:

Philosophiae et Theologiae Lectoris irremissibiliter proprio Lectoratu priventur, si directe vel indirecte, voce vel scripto, deflexerint a Scoti doctrina. Et, ut quantum fieri poterit conservetur etiam in Ordine nostro uniformitas philosophicarum sententiarum Subtilissimi nostri Doctoris, Rmus P. Generalis Minister quamprimum committet quatuor ad minus ex Doctoribus Patribus conficiendum artium cursum in Scoti doctrina, quem postea cursum ea lege semper sequi debebunt Philosophiae Lectores.¹⁴⁷

Papa Urban VII. 31. listopada 1634. odobrio je ovu naredbu. Aleksandar VII. potvrdio je statute univerze u Alkali, gdje je Duns Skot imao svoju katedru.¹⁴⁸ Klement XII. 6. prosinca 1730. izdao je bulu *Imprescrutabilis*, kojom je potvrdio statute znanstvenog instituta u Cervariji, osnovana od Filipa V., gdje se među ostalim veli: »Scoti cathedrae praefectus praecipue caveat ne in conficiendis ad praelectiones suas tractatibus, a mente eiusdem Doctoris deflectat.«¹⁴⁹

Dominikanac sv. Pio V. konstitucijom od 23. srpnja 1568. »Illas nos« odobrava konstitucije, u kojima se naređuje konventualcima, da spekulativnu teologiju predaju prema principima Ivana Duns Skota:

In maioribus Studiis regentes duas lectiones theologicas interpretentur, alteram practicam, veluti De Sacramentis, vel De vita recte sante-

¹⁴⁵ *Chronologia historico-legalis*, Neapoli 1650, I, 163.

¹⁴⁶ *Ibid.* 401; Fernandez Garcia: *De vita, scriptis et doctrina B. Ioannis Duns Scoti, Ad Claras Aquas* 1910, 67.

¹⁴⁷ *Chronologia historico-legalis*, I, 697; Déodat-Marie, *Pourquoi Jésus-Christ?* Rome 1904, 94.

¹⁴⁸ Lampen W.: *B. Ioannes Duns Scotus et Sancta Sedes, Ad Claras Aquas* 1929, 25.

¹⁴⁹ *Bullarium Romanum* (ed. Taurinensis) XXIII 165, 170, 172.

que instituenda, ex Magistro sententiarum ac S. Bonaventura, alteram speculativam Scoti«. ¹⁵⁰

Kada Duns Skotova nauka ne bi bila u skladu s vjerskim istinama, bi li Crkva ne jedamput nego kroz toliko vjekova mogla odobravati naredbe franjevačkog reda i raznih univerza da se naučaje Duns Skota i to tako da nikome nije dopušteno udaljiti se od njegove nauke? Stoga s pravom glasoviti Faber nakon što je spomenuo da je Pio V. odobrio konventualske konstitucije, u kojima se naređuje da moraju imati katedru za Duns Skotovu nauku, nadodaje:

Ex quo tanti Pontificis decreto obstruitur os obloquentium in doctrinam Scoti quod sit periculosa et a recta doctrina et sana avertens homines; huiusmodi enim maledicta in tantum Pontificem redundant qui Doctorem male olentem Religioni insigni pro Magistro et Doctore assignasset et propugnasset. ¹⁵¹

Duns Skot je postigao takav auktoritet u kat. Crkvi, da je na zapovijed Pavla V. izdan dekret, kojim se kaže, da cenzori ne smiju zabranjivati štampanje onog djela, za koje bi se znalo da je Duns Skotovo. Hurter S. J. veli:

»Tantumque adeptus est nominis auctoritatem, ut S. Congregatio Pauli V. iussu declaraverit, immunem esse a censuris doctrinam Scoti edixeritque, ne quis librorum censor prohibere auderet, quod certo constaret ex Scoto depromptum esse.« ¹⁵²

7. Da li su tomisti tvrdili, da Crkva mora osuditi sve što se protivi nauci sv. Tome? — Luter je predbacivao tomistima da mišljenja sv. Tome drže za članke vjere: »Vos Thomistae graviter estis reprehendendi, qui sancti huius viri opiniones pro articulis fidei vindicatis«. ¹⁵³ Pa i sam veliki teolog dominikanskog reda Melchior Canus, tuži se na onu nerazboritu svoju braću, koja svaku stavku sv. Tome brane, kao da bi bio stalan i jasan dokaz: »Familiae nostrae quidam imperiti sunt, qui in eo laborant vehementer ut D. Thomae rationes, quas identidem ad explicandam fidem congruentes ille affert, perinde ac si essent demonstrationes certae ac

¹⁵⁰ Bullarium Romanum VII, 693; Oesterle G.: De ratione studiorum in religionibus clericalibus, u Commentarium pro religiosis VI (1925) 312.

¹⁵¹ Faber Ph.: Disputationes theologicae, Venetiis 1629, praefatio Ova izjava dozivlje u pamet onu, koju smo već spomenuli Ivana od sv. Tome: »Non est hoc Thomae iniuria: est Ecclesiae«. Ova je teza ispravna ako se uzme nauka dotičnih naučitelja uopće.

¹⁵² Hurter: Nomenclator literarius, Oeniponte 1899, IV, 369; Lampen, cit. dj. 27—28.

¹⁵³ Piccinardo, I, 200.

perspicuae, defendant.¹⁵⁴ I zaista bilo je pretjeranih tomista, koji su, držeći legende za historijske činjenice, mislili, da je Tomina nauka »objavljena«, koji su tvrdili: »Mendacem Dominum facit, qui Thomam male scripsisse dicit,¹⁵⁵ bilo ih je koji su i na propovjedaonicu išli te dovikivali, da su spravni i krv svoju proliti »pro quolibet eius dicto quantumvis minimo.«¹⁵⁶ Ipak, kad su, bilo protestanti bilo katolici, predbacivali dominikancima, da Tomu stavljaju u red Bogom nadahnutih pisaca, da oni ne dopuštaju da se itko udalji od njegove nauke, tada su razni pisci dokazivali, da je to kleveta; oni su isticali, da se i ovdje dominikanci drže nauke sv. Tome, koji je kazao, da se naša vjera temelji na objavi, koja je dana apostolima i prorocima, a ne na privatnim revelacijama:

Utitur doctrina theologica auctoritatibus aliorum Doctorum Ecclesiae quasi arguendo ex propriis sed probabiliter. Innititur enim fides nostra revelationi Apostolis et Prophetis factae, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Canus: De locis theologis, lib. 12 cap. 4.

¹⁵⁵ Isp. Piccinardo, I, 253.

¹⁵⁶ Isp. Piccinardo, I, 200, 206.

¹⁵⁷ S. Thomas, I q. 1 a. 8 ad 2. Isp. Piccinardo, I, 201: »Respondeo mirum esse nunc affingi idipsum thomistarum Scholae, cuius oppositum ipsa semper hucusque vulgavit in libris, atque ex haereditaria veluti doctrina suorum perpetuo comprobavit. Nonne enim sedulo monuerunt atque ex proposito demonstrarunt, argumentum deductum ab unius Doctoris Ecclesiae auctoritate etiam approbati ab Ecclesia, non certum utique aut stabile, sed probabile dumtaxat remandere, nec veluti definitivam proinde eandem approbationem Ecclesiae excipiendam esse«. Spominje Turrecremata, Gonzalesa, Kajetana, Victoriju, Conrada, Citira sv. Tome Sumu, zatim Quodlibet III, art. 10 opusc. 73 i nastavlja: »Ergo nec vere thomista potuit unquam fixe adeo s. Thomae adhaerere, quin simul de ipso eodem s. Thoma approbato ab Ecclesia concesserit argumentum ab eius auctoritate deductum, non firmum de fide, vel certum omnino, sed solum probabile ex hac parte, seu magis probabile permanere. Tertio proposito semel quod s. Thomae doctrina apud Thomistas definitive ab Ecclesia approbata reputaretur, una solum allata S. Thomae auctoritate in hoc casu thomistae scriptores contenti essent ad convincendam erroris aut falsitatis quamcumque opinionem oppositam scholae thomistarum, nec ulla ulteriori se indigere probatione putarent. Sed nemo adhuc in nostra schola scriptorum tam stupidus adinventus est, qui hanc formam in disputando adhibuerit, et licet non male ex auctoritate s. Thomae probarint opinionem suam ab errore vel nota eximendam esse... Nullus tamen adhuc ex hoc solo capite oppositam vel improbabilem reprobat, aut censura aliqua graviore damnavit...«

Jest, kliče dominikanac Nazarius, nijedan pristaša škole Andeoskog Naučitelja nije učio »privatos Doctores in Ecclesia Christi illum apicem tenere potestatis, ut propositiones, quae prius secundum se de fide non erant, statuante esse de fide sive habere fidei certitudinem«. ¹⁵⁸ Još prije Nazarija kazao je Idelfonzo u »Defensio Apologetica pro auctoritate Patrum«, ako bi tko rekao, da se ne smijemo udaljiti od nauke nekih Naučitelja, kao da bi to bila objavljena nauka, da bi to bila zabluda. ¹⁵⁹ A poznat je onaj tumač, što ga je dominikanac Catherinus dao riječima »Pseudo-Inocencija«, da je naime sumnjiv u istini onaj, koji napada Tomu. Jest — veli on — mnogi ne znaju što znači napadati Tomu »multos ignorare quid sit impugnare doctrinam Thomae«. Onaj napada Tominu nauku, koji uopće, većim djelom, smatra njegovu nauku od male vrijednosti ili ju prezire kao heretičnu. Onaj napada Tominu nauku, koji bez poštovanja i sektarski općenito od nje odstupa. Ali u ovoj ili onoj točki i gdje razbor zahtijeva, otstupiti od Tome kao što su to činili »magni et gloriosi viri«, pa i oni, koji su crpli mudrost iz Tominih knjiga, to nikako ne znači napadati Tominu nauku, nego joj dobro željeti »tantum abest ut hic impugnet doctrinam Thomae ut etiam magis salvam illam velit, quando ea demum sit vera doctrina et ille verus Doctor qui malit praeonorari veritatem«. ¹⁶⁰ Trebali bi znati tomisti — nastavlja Catherinus — da ni sv. Toma nije sve što je napisao, držao za utvrđenu, stalnu istinu: »nec est ea mens (exempli gratia) D. Thomae, ut quodcumque de angelis ipse disseruit atque docuit id velit ut certum atque compertum haberi; cumque ipsemet probabiliter se de huiusmodi disseruisse testatus sit«. ¹⁶¹

¹⁵⁸ Isp. Piccinardo, I, 201.

¹⁵⁹ Piccinardo, I, 201

¹⁶⁰ Ambrosii Catharini Politi, Disputationes pro Immaculata divae Virginis Conceptione libri tres, Opuscula, Lugduni 1542, lib. II., str. 51—53.

¹⁶¹ Catharinus Ambrosius Politi: De lapsu angelorum malorum et gloria bonorum, Lugduni 1542, praefatio ad Lectorem. — De Töth P.: Della preminenza in sè secondo le dichiarazioni dei Sommi Pontefici Leone XIII, Pio X, Benedetto XV, e Pio XI, della filosofia e teologia tomistica, a proposito di un opuscolo su »La Scolastica e i suoi compiti odierni«, Acquapendente 1936, 23, obara se na O. Scaramuzzija i tvrdi da Catharinus nije auktoritet, pa da su neka njegova djelašca i na indeks bila stavljena. Međutim dominikanac M. M. Gorce u članku Politi (Dict. Theol. Cath. XII², 2418—2434) drukčije misli o O. Scaramuzziju i o slavnom učenjaku, o kojemu veli: »Catharin fut un des cerveaux du concile de Trente«.

¹⁶² Ioannis a Sancto Thoma O. P.: Cursus theologicus, Parisiis 1931, I, 223—301. — Ioannes a S. Thoma bio je optužen, da je ostavio nauku sv. Tome što se tiče N. Začeca. On je upravo pismo na dominikanskog generala, gdje se čedno brani. Ibid. 274.

U doba, kada su među tomistima i skotistima bile žestoke borbe osobito u pitanju Bezgrješnog Začeca, pa onda kad je nakon odredbe Pavla V. »de auxiliis« nastala prepirka o auktoritetu sv. Tome i Augustina u teologiji, te se molinisti opirali žestoko tomistima, izdao je glasoviti dominikanac i jedan od prvaka tomistične škole Ioannes a S. Thoma poznatu raspravu »De approbatione doctrinae D. Thomae«. ¹⁶² Navada sva i pojedina svjedočanstva sv. Stolice, navada legende i historijske činjenice, i hoće da dokaže na koji je način Crkva odobrila nauku Andeoskog Naučitelja. Vrijedno je da se malo pobliže pozabavimo mislima, koje ovaj tomistični prvak brani. Iako je bio zaveden raznim legendama i falsifikatima svojih drugova, iako daje pretjeranu vrijednost pojedinim izjavama, koje su ili Pape rekli ili se držalo, da su rekli, ipak nije kazao, da je Crkva Tominu nauku tako proglasila svojom, da »mora osuditi«, da mora baciti svaku drugu oprečnu nauku.

Ivan od sv. Tome razlikuje šest raznih stupnjeva, šest načina, kojima može biti od Crkve odobrena nauka nekog pisca:

a) Prvi stupanj je negativno odobrenje, koje se sastoji u tome, da Crkva dopušta da se šire i objelodanjuju spisi nekog pisca. To biva, kada Crkva daje »Nihil obstat« ili »imprimatur«. Takovo nam odobrenje jamči, da cenzor nije našao, da bi ta djela sadržavala kakovih zabluda, ali nikako ne znači, da Crkva tu nauku na poseban način preporučuje: »non tamen illa approbatio est auctoritativa doctrinae, nec specialis modo ab Ecclesia commendatur«. ¹⁶³

b) Drugi stupanj odobrenja pripada onim klasičnim piscima, koji imaju velik auktoritet u školama i do njihova se mnijenja puno drži, a to sve Crkva zna i dopušta. I ovdje treba razlikovati pisce koji su »auctores classici«, te ih često navadamo, i pisce, koji osim toga »ultra hanc auctoritatem«, imaju svoje katedre na odobrenim univerzama, kao što je Toma, Skot i Gabrijel »qui sunt capita et duces specialis doctrinae, videnturque proprie vocari posse doctores sollemnes«. ¹⁶⁴

c) Treći stepen imaju pisci koji su službeno proglašeni crkvenim Naučiteljima ili crkvenim Ocima: »quorum scripta non solum in scholis, sed in ipsis eccl^{esi}is et ecclesiasticis officiis solemniter leguntur«. Nauka takovih pisaca ima veći auktoritet nego nauka drugih, koji nijesu proglašeni crkvenim naučiteljima: »licet in approbatione universitatibus cathedras habeant et famosiores habeantur in communi approbatione doctorum«. ¹⁶⁵

¹⁶³ Ibid., 225.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid., 226.

d) Četvrti stepen još je jače odobrenje neke nauke, kada ju naime na poseban način Crkva odobrava ili slijedi, kao na pr. ako kaže, da odobrava ili slijedi tu nauku, ili tvrdi, da je takova nauka bez zablude. Crkva je na taj način odobrila Augustinovu nauku. Ivan II. kazao je o Augustinu ovo: »S. Augustinus, cuius doctrinam, secundum praedecessorum meorum statuta, Roma sequitur et probat Ecclesia«. ¹⁶⁶ Celestin izjavljuje: »numquam illum sinistre saltem rumor adpersit«. ¹⁶⁷ Radi se: »de speciali approbatione alicuius sancti doctoris prae alio«. ¹⁶⁸

e) Na petom mjestu dolazi odobrenje, kada Crkva izreče svoj sud ne toliko o nekom naučitelju ili nauci uopće, nego o posebnoj, određenoj materiji ili mišljenju. Tako Crkva odobrava i potvrđuje mišljenje: »quae asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, ut eluceat proprietates Sacramenti«. ¹⁶⁹

f) Napokon, šesti stupanj jest najveći, a sastoji u tome, da Crkva neku nauku definira, prima kao »de fide«. Tako je Crkva primila anatematizme, koje je prihvatio koncil efeški. ¹⁷⁰

Dominikanski učenjak, nakon ovog nabrojavanja raznih stupnjeva, postavlja upit: »Quod genus approbationis doctrinae S. Thomae ab Ecclesia tributum sit?« Gdje da stavimo sv. Tomu? Sv. Toma ima tri prva stupnja, a ne možemo mu dati ni peti ni šesti. Dakle ostaje četvrti: »specialibus approbationis formis doctrinam eius commendavit«. Ovu tezu pisac

¹⁶⁶ Mansi VIII, 804.

¹⁶⁷ PL 84, 682.

¹⁶⁸ Ioannes a S. Thoma, cit. dj., 227: »in praesenti loquimur de speciali approbatione alicuius sancti doctoris prae alio; sic enim non est dubium sanctos quatuor Ecclesiae Doctores specialiori modo fuisse ab Ecclesia approbatos, et isque aggregatos S. Thomam et S. Bonaventuram; adhuc autem specialiori modo Augustinum (cuius scripta sic sunt laudata a Sede Apostolica et recepta) fuisse approbatum et in auctoritatem receptum.«

¹⁶⁹ Ibid. 228.

¹⁷⁰ Ibid. 228. — Dominikanac Szabó u cit. dj. Die Autorität des hl. Thomas von Aquin, a zatim Ude J.: Die Auktorität des hl. Thomas von Aquin Salzburg s. a. razlikuju četiri stepena odobrenja nauke. Ude, str. 19, veli: »Dass aber der Lehre des hl. Thomas zum mindesten der zweite Grad der positiven Approbation zukommt, dass also seine Lehre anderer Scholastiker zukommt in besonderer Weise vorgezogen wird, geht schon daraus hervor, dass bei Herausgabe des Bullarium Ordinis Praedicatorum (1729 bis 1740) siebzehn Päpste in ungefähr 38 Erlässen die Lehre des Doctor Angelicus in besonderer Weise empfohlen und mit Lob überhäuft haben. Allein schliesslich hat die Kirche auch andere Kirchenlehrer empfohlen und deren Bestrebungen hohes Lob gezollt.«

na dugo dokazuje, a naravski da na prvom mjestu spominje poznatu krilaticu: »Frater Thoma, bene scripsisti de me!« Zatim dolazi molitva, koju čitamo na dan njegove svečanosti, onda poznati falsifikat iz bule Ivana XXII.: »non absque speciali Dei infusione perfecit«; Toccove priče; svjedočanstvo Urbana V., Pija V., Klementa VIII., Pavla V., pa donekle i Inocenta VI. Zaključak glasi:

Cum similiter Pontifices supra relati commendent doctrinam S. Thomae tamquam speciali infusione a Deo datam, et sine ullo prorsus errore conscriptam, et ab ore Crucifixi approbatam, et quod Ecclesia per eam haereticorum tela feliciter elidit, et quod est certissima regula doctrinae christianae, et denique Ecclesia universalis orat Deum ut det sibi intelligere eaeque docuit (quod est declarare se eam sequi): ergo eodem modo debet dici quod altiori modo est approbata, quam si esset solum alicuius particularis doctoris.¹⁷¹

U glavnoj premisi, glasoviti tomist prikazao je glavnija svjedočanstva Crkve o sv. Tomi sve do god. 1631. Iz onoga što smo dosad rekli, razabire se, da u tim premisama ima pomalo svega, a ipak zaključak ne glasi: dakle Crkva mora osuditi oprečnu nauku, nego »altiori modo«: radi se o »plus et minus«! I o tom Ivan od sv. Tome raspravlja u posebnom članku: »Quae certitudo ex praedictis approbationibus pro D. Thomae doctrina eliciatur?« Donosi tri mišljenja: ima ih koji tvrde, da je nauka Tomina tako odobrena da je oprečna sumnjiva: »in extremam sententiam declinarunt, ut doctrinam Divi Thomae sic approbatam esse voluerint, quod oppositum non careret suspicione haeresis«;¹⁷² drugi misle da je odobrena samo kao korisna i vjerojatna,¹⁷³ i napokon slijedeći Suarezovo mišljenje o sv. Augustinu, pisac naglasuje, da je Tomina nauka odobrena slično kao Augustinova.¹⁷⁴ Za nas je ovdje jedino važno da istaknemo, kako ovaj tomist naučava, da ne treba bacati cenzure

¹⁷¹ Ioannes a S. Thoma, cit. dj.

¹⁷² Ibid. 240.

¹⁷³ Ibid.: »Alii per aliud extremum censent D. Thomae doctrinam solum esse approbatam ut utilem et probabilem: non ita quod in omni sua parte sit vera, immo non ita quod in nulla sui parte sit erronea vel haeretica.«

¹⁷⁴ Ibid. 240: »P. Suarez (tomo I de Gratia, prolegomeno VI, c. 6, n. 16), loquens de simili approbatione facta a Sede Apostolica circa doctrinam S. Augustini in materia de gratia, difficultatem hanc tetigit, et in summa dicit: Primo, non omnem doctrinam Augustini esse approbatam ab Ecclesia, ita ut ab illa discedere non liceat ... Secundo, addit pro maiori explicatione tria. Primum: quod quidquid Augustinus tradit ut certum in hac materia et pertinens ad dogma fidei, omnino defendendum est et tenendum, licet ab Ecclesia non sit definitum...«

na onoga koji bez prezira i omalovaživanja udalji se od nauke sv. Tome. I gle! kao primjer koji treba da slijede oni, koji neće da Tominu nauku u svemu prihvate, služi Oštroumni Naučitelj Duns Skot: njegova čednost i poštovanje prema Tomi:

Qui tamen sine irreverentia vel contemptu, sed ex alio motivo, D. Thomae doctrinam deserit et aliam sequitur, etiam oppositam, nullam censuram meretur; sed unusquisque in sensu suo potest abundare: sicut Scotus in multis D. Thomae doctrinam impugnavit, sed hoc cum magna modestia et nulla irreverentia, sola disputatione, nullis aliis verbis agens. Itaque contra irreverentiam cadere potest censura, non contra disputationem vel opinionem. ... Quia Ecclesia sic proposuit doctrinam Divi Thomae sectandam ut veridicam, et ita illam extollit, quod tamen supponit in ea multa esse quae solum ad opiniones scholae pertinent, et ad disputationes philosophicas vel metaphysicas ... cum in linea probabilis et opinativae maneat, aut certe non definita sit in particulari, nullus obligatur eam sequi, sed sine ulla censura potest sequi oppositam opinionem: dummodo absit irreverentia vel contemptus...¹⁷⁵

Čuveni tomist postavlja prigovor: ako Crkva samo na taj način odobrava Tominu nauku, onda ona ostaje uvijek u redu vjerojatnosti, pa dosljedno nije više odobrena nego i nauka drugih naučitelja: »qui oppositum tenent etiam ut probabile«. U odgovoru se veli, da su Tomina mišljenja stalnija »in suo gradu et certior vel melior, et ut convenientior pro doctrina christiana judicatur... licet aliae non damnentur ex hoc neque rejiciantur; sed haec antefertur«.¹⁷⁶ Kao što možemo u nekim pitanjima ostaviti nauku sv. Otaca tako možemo i sv. Tome: »im multis recedi potest a D. Thoma, quae solum ut magis probabilia sunt apud ipsum«. Ova misao neprestano se ponavlja: »Constat enim non esse approbatam eius doctrinam per modum approbationis definitivae de fide; et sic potest impune deseri haec vel illa opinio a quolibet sive Thomista sive non Thomista«.¹⁷⁷

Tako eto piše glasoviti Ivan od sv. Toma, kojega često citiraju tomisti da dokažu, kako u sv. Tomi ima nešto veće od svetoga Tome.¹⁷⁸ No zaboravljaju da je ovaj učenjak kazao, da Crkva niti zabacuje niti osuđuje oprečnu nauku, niti je itko dužan nauku Tominu držati kao od Boga objavljenu: »sine ulla censura potest sequi oppositam opinionem«. Proti tomistima,

¹⁷⁵ Ibid. 247.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ibid. — Alva, Nodi, Funic. I, 5.

¹⁷⁸ A. N. 189.

pa i proti Ivana od sv. Tome, borio se Petar de Alva. Mislio je, da se ne može dokazati da Crkva preferira Tominu nauku drugim školama i sistemima.¹⁷⁹ Služio se istom metodom kao i tomisti: izvrtnanje činjenica, pretjerivanje, i slično. Ipak i kod njega nalazimo zrnce istine, kada je kazao da svi poštuju i cijene nauku sv. Tome i kao katoličku i kao zdravu i svetu nauku, ali da ne mogu poštivati izmišljotine, falsifikate tomista, ne mogu da ne ustanu proti onima, koji izvrću riječi Kristovih zastupnika, i na nedoličan način iskorisćuju crkveno učiteljstvo:

Doctrinam S. Thomae omnes veneramus tamquam veram, catholicam sanam, sanctam et utilem; et hic annecte omnia alia epitheta quae de quolibet Ecclesiae Doctore dicta sunt, vel dici possunt. Hoc dico, hoc clamo ubique, et millies protestor quod nullus detrahat, sed omnes insurgunt merito indigentes, et usque ad finem mundi non cessabunt impetere, non D. Thomam eiusque doctrinam (Angelica est, Angelicam profiteor) sed divi Thomae discipulos, qui tot tantaque intruserunt ac invexerunt in doctrinam Sanctam et Angelicam, et in ea tot tantaque finxerunt... Habetne S. Thomas, quod sua doctrina, excepta canonica, praecedat omnes alias et quod sit suspectus de fide, haeresi, aut veritate qui ipsam non sequitur vel tenet? ... Verum est quod S. Thomas sit Divinae voluntatis interpret, sicut sunt omnes Doctores Sancti ac catholici, S. Augustinus, S. Bernardus, S. Bonaventura, Albertus Magnus, A. de Ales, Scotus et Durandus etc. Sed falsum, et ab eius discipulis confictum, quod in Ecclesia Dei non sit aliud Divinae voluntatis interpret. Cum ergo ista non contineantur in doctrina S. Thomae, sed ab ipsorum discipulis fuerint excogitata, non est detrahere doctrinae illa rejicere, quin potius purificare doctrinam ac corrigere errores circa ipsam commissos...¹⁸⁰

Nijedan razborit katolik ne bori se protiv sv. Tome i njegovog tomizma, koji je veliki patrimonij za cijelu kat. Crkvu, ali je uvijek bilo i bit će ozbiljnih ljudi, koji će se boriti protiv pantomizma, koji hoće da skući onu slobodu, što ju je i sama sv. Crkva ostavila svojoj djeci. Dakle, ne borba protiv tomizma, nego protiv pantomizma, tog uskokrudnog ekskluzivizma, protiv izvrtnanja povjesnih činjenica! To je smisao i značenje dosadašnjih naših izvoda.

¹⁷⁹ Alva, Nodi, passim.

¹⁸⁰ Ibid., 579—80.